

Romandan Yükselen Müzik Proust ve Tanpınar Üzerine Çapraz Bakışlar

Romandan Yükselen Müzik sergisi, Marcel Proust'un (1871-1922) yedi cilt hâlinde 1913-1927 yılları arasında yayımlanan *Kayıp Zamanın İzinde* adlı eseri ile Ahmet Hamdi Tanpınar'ın (1901-1962) *Nehir* romanında müziğin bir laytmotif olarak irdeleniş şekline çapraz bir bakış sunmayı amaçlıyor. Bu çalışma, varlığın ve kavramsal gerçeklerin özüne ve derinliğine nüfuz etmemizi sağlayan müziğin, kişisel ve varoluşsal bir deneyim ve aynı zamanda dile sığmayan, sözle ifade edilemeyecek tek evrensel dil olarak karşımıza çıkışını irdeliyor. Söz sadece müziğin yanında tamamlayıcı bir unsurdur; çünkü sesin etkisi sözcüklerinkine oranla daha güçlü, daha açık, daha hızlı ve daha kaçınılmazdır. Proust ve Tanpınar'dan iki dilli alıntılar sunan sergi boyunca, müzik ve etrafında şekillenen toplumsal ilişkiler, özellikle *Swann'ların Tarafı* ile *Guermantes Tarafı*'nda ifade edilmiş şekliyle ele alınıyor.

Diğer yandan da Tanpınar'ın üçlemesinde (*Huzur*, 1949; *Sahnenin Dışındakiler*, 1973; *Mahur Beste*, 1975) müzik ve kimlik sorunsalı, roman kurgusunu tamamlıyor. İki yazarın müziğe bakış açısı, bizi edebiyatla sanat arasındaki ilişkilerle uçup giden zamanı dondurmaya ve hasretin hüznünü yumuşatmaya yönelik edebiyat ve sanatın üstlendiği işlev üzerine yeniden düşünmeye davet ediyor.

Klasik Batı ve Türk müziğini temsil eden unsurlar olarak, Proust'ta *Vinteuil Sonatı*, Tanpınar'da ise *Mahur Beste* aracılığıyla, ziyaretçiler dönüşüme uğrayan farklı toplumsal bağlamlara tanıklık ediyorlar: Proust açısından Fransa'da İkinci İmparatorluk sonrasında yerini yeni doğan burjuvaziye bırakan aristokrasinin çöküşü; Tanpınar'da ise İki Dünya

Savaşı'nın etkisi azımsanmaksızın, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarından Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş.

Toplumsal ve kültürel mirası simgeleyen kayıp zamanın izine düşen iki yazar, onu "bizde, duyuldukları yer ve zamanın cazibesine benzer bir hatıra uyandırma gücüne sahip, geçmişte ve başka yerlerde duyulan müzik ezgilerinde" yeniden bulurlar (Proust). Aynı şekilde, Tanpınar'a göre, kaçınılmaz olarak müzikte saklı geçmişin bir parçasıyız. "Bütün medeniyetimiz, kırımımız, pasımız, güzel taraflarımız, hepsi musikideydi. Kaldı ki sanat, sanat eseri, bizatihi kıymet olan şey, altını musiki çizdiği zaman büsbütün değişiyor. İnsan hayatı sonunda sestten başka hiçbir şeyi benimsemiyor." Tanpınar bir bakıma kendini "bir çöküşün değil; geçiş sürecinde yaşayan unsurların estetiği" olarak tanımlıyor. Böylelikle yazar geleceği daha iyi inşa etmek için geçmişle bugünün sentezine dayalı evrensel bir kimliğin önemini vurguluyor.

Aşk, kimlik ve medeniyet gibi sorunsallarla örülü bu alıntılardan bir sanat estetiği ve etiği gün yüzüne çıkıyor. Kuşkusuz geçmişe özlem, Proust ve Tanpınar'ı birleştiren en önemli duygudur. Hatta Tanpınar için "musiki bu hasreti en çok konuşuran sanattır". Ayrıca yazar ruhsal hayatımızın büyük bir kısmını niçin bu hasretin yaptığını sorgular: "Maddenin sükûnunun peşinde miyiz? Yoksa zamanın çocuğu, onun potasında pişmiş bir terkip ve onun mazlum olduğumuz için geçen ve kaybolan tarafımıza mı ağlıyoruz? Hakikaten bir kemalin arkasından mı gidiyoruz? Yoksa zalim zaman nizamından mı şikâyet ediyoruz?"

8 Kasım 2022, 21.00 | Galerie NDS

20 Yaşındayız

ANDANTE

Türkiye'nin Klasik Müzik Dergisi

SIEMENS TÜRKİYE
22 YILDIR GENÇ
OPERACILARI
DESTEKLİYOR

NEWSTEAD ABBEY'DE
LORD BYRON'A
KULAK VERİRKEN

HÉLÈNE GRIMAUD
RESİTALİ ÜZERİNE
İZLENİMLER

PIYANİST
ZEYNEP ÖZDEN
KARIYERİNE
İNGİLTERE'DE
DEVAM EDİYOR

Gedik Sanat'ın Meşalesi Parlıyor
**Cem Mansur ile Yeni Müzik
ve Yeni Sezon Üzerine**

ISSN 1303-7749
KASIM 2022
YIL 20 - SAYI 193
FİYATI 30 TL